

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ННІ «Інститут геології»
Кафедра геоінформатики

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора інституту
з навчальної роботи

« 26 » 08 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Геоінформаційні системи в науках про Землю для студентів

галузь знань	10 Природничі науки
спеціальність	103 Науки про Землю
освітній рівень	Бакалавр
освітня програма	Геологія та менеджмент надрокористування
вибірковий блок	Геоінформатика
вид дисципліни	Вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Зацерковний Віталій Іванович, доктор технічних наук, професор; професор кафедри геоінформатики, Цюпа Ірина Вікторівна, кандидат геологічних наук, асистент кафедри геоінформатики

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» __ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

© Зацерковний В.І., Цюпа І.В.

КИЇВ – 2022

Розробники: Зацерковний Віталій Іванович, доктор технічних наук, професор; професор кафедри геоінформатики, Цюпа Ірина Вікторівна, кандидат геологічних наук, асистент кафедри геоінформатики

Затверджено
« 26 » серпня 2022 р.

Зав. кафедри
геоінформатики
Зацерковний Віталій ЗАЦЕРКОВНИЙ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Протокол № 1 від «26» 08 2022 р.

Схвалено науково-методичною комісією інституту **НИІ «Інститут геології»**

Протокол від «26» 08 2022 року

Голова науково-методичної комісії Демидов Всеволод ДЕМИДОВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

« 26 » 08 2022 року

Метою вивчення дисципліни є надання поглиблених теоретичних знань та практичних навичок щодо теорії та практики використання геоінформаційних технологій в автоматизованих системах обробки та аналізі просторово-координованої інформації, моделюванні стану навколишнього середовища та небезпечних геологічних процесів.

Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

З метою кращого засвоєння навчального матеріалу дисципліни студенти повинні до його початку опанувати знаннями та навичками в галузі геоінформатики та комп'ютерної техніки, основ математичного аналізу, статистичної обробки геологічної інформації, загальної геології та інженерної геології.

Анотація навчальної дисципліни / референс:

У програмі навчальної дисципліни розкриваються основні аспекти застосування геоінформаційних технологій в науках про Землю.

Вивчення дисципліни "Геоінформаційні системи в науках про Землю" дозволить студентам оволодіти знаннями та навичками зі збирання, накопичення, обробки, узагальнення, аналізу та моделювання засобами геоінформаційних технологій із позицій вивчення геологічних, геофізичних, екологічних, гідрогеологічних процесів та явищ.

Завдання:

- ✓ розкриття змісту поняття "геоінформаційні системи";
- ✓ ознайомлення з особливостями апаратного та програмного забезпечення ГІС;
- ✓ аналіз та математична обробка геологічної інформації;
- ✓ створення прогнозних карт;
- ✓ визначення основних напрямів використання ГІС для розв'язання різних прикладних задач.

Результати навчання:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форма/Методи викладання і навчання	Форма/Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Принципи організації даних в геоінформаційних системах</i>	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>письмова робота</i>	<i>до 5%</i>
1.2	<i>Особливості ГІС як інформаційних систем, їх класифікацію, структуру та функції</i>	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>письмова робота</i>	<i>до 5%</i>
1.3	<i>Растровий та векторний способи представлення просторової інформації в ГІС</i>	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>письмова робота</i>	<i>до 10%</i>
1.4	<i>Особливості використання в ГІС різних джерел даних</i>	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>письмова робота</i>	<i>до 10%</i>
1.5	<i>Способи картографічного відображення даних ГІС</i>	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>письмова робота</i>	<i>до 10%</i>
1.6	<i>Аналітичні можливості сучасних ГІС</i>	<i>лекція, практичне заняття</i>	<i>письмова робота</i>	<i>до 10%</i>

2.1	Здійснювати просторові та непросторові запити до бази даних ГІС	лекція, практичне заняття	письмова робота	до 10%
2.2	Використовувати різні способи картографічної візуалізації даних засобами ГІС	практичне заняття, самостійне навчання	письмова робота	до 10%
2.3	Використовувати основні функції ГІС для створення тематичних карт	практичне заняття, самостійне навчання	письмова робота	до 10%
3.1	Використання ГІС в автоматизованих системах обробки просторово-координованої інформації	практичне заняття, самостійне навчання	письмова робота	до 10%
4.1	Розуміння персональної відповідальності за особисте рішення частини спільної задачі	самостійна робота	письмова робота	до 10%

Структура курсу: лекційні та практичні заняття.

Схема формування оцінки:

Форми оцінювання студентів

1. Семестрове оцінювання:

- 1) Контрольна робота із основ геоінформаційних систем - 15 балів (рубіжна оцінка 9 балів).
- 2) Контрольна робота із основ просторового аналізу - 15 балів (рубіжна оцінка 9 балів).
- 3) Оцінка за роботу на практичних заняттях - 30 балів (рубіжна оцінка 18 балів).

2. Підсумкове оцінювання у формі іспиту: максимальна оцінка 40 балів (рубіжна оцінка 24 бали). Під час іспиту студент виконує реалізацію проєкту з використанням знань та вмінь з основ геоінформаційних систем в геології.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100 бальною шкалою.

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) чи/або іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

Студент не допускається до підсумкового оцінювання у формі іспиту, якщо під час семестру набрав менше 36 балів.

Організація оцінювання: Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою та передбачає: виконання 12 практичних робіт (де студенти мають продемонструвати якість засвоєних знань та вирішити поставлені задачі використовуючи окреслені викладачем методи та засоби) та проведення 2 письмових модульних контрольних робіт. Підсумкове оцінювання проводиться у формі письмово-усного іспиту.

Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні роботи	самостійна робота
<i>Розділ 1 Основи геоінформаційних систем</i>				
1	Вступ. Тема 1. . Подання об'єктів реального світу в ГІС. Організація збереження даних у ГІС.	4	4	10
2	Тема 2. Моделі просторових даних, що використовуються в ГІС. Растрові моделі подання просторових даних. Векторне подання даних. Топологічні відношення в ГІС.	6	6	10
3	<i>Контрольна робота 1</i>	2		
<i>Розділ 2 Аналіз та моделювання в ГІС. Застосування ГІС в науках про Землю</i>				
4	Тема 3. Геопросторовий аналіз об'єктів за допомогою буферних, оверлейних операцій. Цифрова модель рель'єфу та побудова гідрографічної мережі. Аналіз стійкості схилів засобами ГІС.	8	10	20
5	Тема 4. Використання ГІС при вирішенні завдань геології, екології. Методи інтерполяції та апроксимації поверхонь. Вивчення забруднення ґрунтового покриву за допомогою просторового аналізу.	8	8	20
6	<i>Контрольна робота 2</i>	2		
	ВСЬОГО	28	28	60

Примітка: слід зазначити теми, винесені на самостійне вивчення.

Загальний обсяг 120 год., у тому числі:

Лекцій - **28 год.**

Практичні заняття - **28 год.**

Консультації - **4 год.**

Самостійна робота - **60 год.**

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Основні:

1. Бурачек В.Г., Зацерковний В.І. (2011). Геоінформаційний аналіз просторових даних: монографія, Ніжин: ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф».
2. Бурачек В.Г., Зацерковний В.І. (2011). Основи ГІС, Ніжин: ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф».
3. Зацерковний В.І., Тішаєв І.В., Віршило І.В., Демидов В.К. (2016). Геоінформаційні системи в науках про Землю, Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.
4. Зацерковний В.І., Бурачек В.Г., Железняк О.О., Терещенко А.О. (2016). Геоінформаційні системи і бази даних: монографія. Кн. 1, Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.
5. Зацерковний В.І. (2018). Дистанційне зондування Землі. Фізичні основи, Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.

Додаткові:

1. Іщук О.О., Коржнев М.М., Кошляков О.Є. (2003). Просторовий аналіз і моделювання в ГІС: Навчальний посібник, (ред.) Д.М. Гродзинський, К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
2. Smith M.J., Goodchild M.F., Longley P.A. & Associates (2018). Geospatial Analysis. A Comprehensive Guide to Principles Techniques and Software Tools, 6th edition. 978-1-912556-05-2. www.spatialanalysisonline.com
3. Campbell, J.E. Shin M. (2012) Geographic Information System Basics (v. 1.0). <https://2012books.lardbucket.org/pdfs/geographic-information-system-basics.pdf>
4. Пітак І.В., Негадайлов А.А., Масікевич Ю.Г., Пляцук Л.Д., Шапорев В.П., Моїсєєв В.Ф. (2012). Геоінформаційні технології в екології: Навчальний посібник, Чернівці.
5. Застосування ГІС у природоохоронній справі на прикладі відкритої програми QGIS: навч. посіб. / О. Часковський, Ю. Андрейчук, Т. Ямелинець. — Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, Вид-во Простір-М, 2021. ISBN 978-617-7746-79-8.
6. John Gulliver, David Briggs. STEMS-Air: A simple GIS-based air pollution dispersion model for city-wide exposure assessment. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/50987045_STEMS-Air_A_simple_GIS-based_air_pollution_dispersion_model_for_city-wide_exposure_assessment
7. Довгий С.О., Бабійчук С.М., Кучма Т.Л. (2020). Дистанційне зондування Землі: аналіз космічних знімків у геоінформаційних системах: навч.-метод. посіб., Київ, Національний центр «Мала академія наук України».